

УДК 37.014.542

Пенцова Н.В.

аспірант,

Харківський гуманітарний університет
«Народна Українська академія»

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У статті зазначено про необхідність модернізації системи післядипломної педагогічної освіти в Україні. Звертається увага на пошук ефективних форм та методів державного регулювання організаційно-економічного розвитку цієї системи. Запропоновані зміни до принципів бюджетної політики. Визначено концептуальні засади державного регулювання нового організаційно-економічного механізму вдосконалення і модернізації післядипломної педагогічної освіти в Україні.

Ключові слова: післядипломна педагогічна освіта, організаційно-економічний механізм, концептуальні засади державного регулювання, вища освіта, послуги.

Пенцова Н.В. КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ПОСЛЕДИПЛОМНОГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ В УКРАИНЕ

В статье отмечена необходимость модернизации системы последипломного педагогического образования в Украине. Обращается внимание на поиск эффективных форм и методов государственного регулирования организационно-экономического развития этой системы. Предложены изменения принципов и рычагов бюджетной политики. Определены концептуальные основы государственного регулирования нового организационно-экономического механизма для усовершенствования и модернизации последипломного педагогического образования в Украине.

Ключевые слова: последипломное педагогическое образование, организационно-экономический механизм, концептуальные основы государственного регулирования, высшее образование, услуги.

Pentsova N.V. THE FRAMEWORK FOR THE STATE REGULATION OF THE ORGANIZATION AND ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE IN-SERVICE TEACHER TRAINING SYSTEM IN UKRAINE

The article deals with the necessity of modernization of the system of the in-service teacher training system in Ukraine. The attention has been turned to the search for effective forms and methods of the government control of organization and economic development of this system. The author has introduced the changes in the principles of the fiscal policy. The framework for the state regulation of the new organization and economic mechanism aimed at the development and upgrading of the in-service teacher training system in Ukraine has been determined.

Keywords: in-service teacher training system, organization and economic mechanism, framework for the state regulation, higher education, education industry.

Постановка проблеми. Упровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі є одним із першочергових пріоритетів соціально-економічних, організаційних, політико-правових умов становлення та розвитку України. Завдання держави щодо забезпечення сталого розвитку країни визначені сьогодні в Указі Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020», серед яких, для цілей нашого дослідження, є необхідним підкреслити такі напрями розвитку: забезпечення стійкого зростання економіки, створення сприятливих умов для ведення господарської діяльності та прозорої податкової системи; забезпечення гарантій, що кожен громадянин матиме доступ до високоякісної освіти та інших послуг у державному та приватному секторах [1].

Традиційна система післядипломної педагогічної освіти, що утворилася в минулому, вже не відповідає вимогам сьогодення, вона не спроможна усунути протиріччя між орієнтацією освіти на засвоєння великого обсягу знань і стрімко зростаючим потоком нової інформації, між традиційною освітою, зміст якої визначений навчальними програмами і потребами сучасного суспільства. Модернізація системи післядипломної педагогічної освіти України вимагає пошуку ефективних форм та методів державного регулювання організаційно-економічного її розвитку. Головною при цьому є роль держави, яка встановлює правила і формує громадянське суспільство, діючи відповідно до конституції та визначених норм. Це дає можливість створити стабільне і передбачу-

ване інституційне середовище, забезпечити функціонування інфраструктури національної ринкової економіки, як необхідної передумови ефективного розвитку держави [2].

Запровадження нових організаційно-економічних важелів державного регулювання післядипломної педагогічної освіти – це серйозна державна справа і галузь для вивчення й постійного вдосконалення. Необхідно змінити принципи бюджетної політики щодо капіталовкладень в систему освіти; посилювати взаємозв'язок між державою, громадськістю і комерційним сектором на шляху реформ у системі післядипломній педагогічній освіти, що позитивно впливатиме на здійснення переходу до системи освіти протягом усього життя для усіх бажаючих. Визначальна роль освіти в суспільному розвитку і становленні економіки знань потребує потужного диверсифікованого механізму її функціонування та фінансового забезпечення. В Україні протягом трансформаційного періоду спостерігаються процеси диверсифікації: і щодо джерел фінансування (поряд із державними ресурсами залучаються приватні, кошти підприємств, зовнішні ресурси), і щодо форм організації освітньої діяльності, змісту та технологій навчального процесу. Разом з тим досвід передових країн світу доводить, що економічні механізми можуть бути більш ефективними, дієвими, спрямованими на конкретні результати.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У розвиток проблематики забезпечення ефективного організаційно-економічного розвитку системи вищої

освіти суттєвий внесок зробили як українські, так і зарубіжні вчені, а саме: В. Андрущенко, Л. Антошкіна, Г. Бекер, М. Блаут, Т. Боголіб, Д. Бондаренко, В. Бородюк, А. Гальчинський, О. Грішнова, Е. Денісон, Г. Дмитренко, І. Каленюк, В. Кремень, О. Куклін, П. Куліков, В. Куценко, В. Луговий, В. Новіков, М. Ноуз, В. Савченко, М. Скрипник, Дж. Стігліц та ін. Попри значну кількість публікацій, присвячених трансформації системи вищої освіти, подальшого дослідження потребують найбільш перспективні за сучасних засади державного регулювання розвитку вищих навчальних закладів в Україні.

П. Куліков у своєму дослідженні привертає увагу до підвищення ролі прогнозування наслідків багатьох економічних явищ на прикладі Міністерства освіти і науки України. На думку автора, саме галузеві міністерства є діючим інструментом активного впливу на економічні, соціальні і господарські процеси, які повинні оперативнo враховувати зміни в економічному середовищі та оптимальним образом приймати короткострокові рішення по реалізації обраної стратегії [3].

Питанням ефективного фінансового забезпечення розвитку вищої освіти і науки, підвищення рівня освітніх послуг присвячене дослідження Т. Боголюб. Автор уточнює основні напрямки державної політики в освіті, а саме: перехід від принципу утримання вищих освітніх закладів за рахунок державного бюджету до їх державної підтримки у можливих обсягах; вдосконалення та поглиблення автономії освітніх закладів у галузі фінансів. На думку автора, суттєвим елементом управління розвитку системи освіти і розвитку вищих навчальних закладів є інвестиційні процеси, тому науковець наголошує на удосконаленні управління інвестиційними процесами в системі освіти та створенні в його рамках механізмів залучення додаткових коштів до сфери освіти [4].

О. Куклін визначає стратегічні пріоритети розвитку вищої освіти в Україні та акцентує увагу на необхідності трансформації кількісних показників освітніх послуг у якісні. Цей трансформаційний процес, на думку автора, має базуватися на таких засадах: по-перше, це національна ідея вищої освіти, зміст якої полягає у збереженні та примноженні національних освітніх традицій; по-друге, розвиток вищої освіти має підпорядковуватися законам ринкової економіки, тобто закону розподілу праці, закону змінності праці та закону конкуренції, оскільки економічна сфера є винятково важливою для формування логіки суспільного розвитку; необхідно враховувати при цьому не менш важливі чинники – соціальні, політичні, духовного життя, суспільної свідомості, культури та морально-психологічних цінностей; по-третє, розвиток вищої освіти слід розглядати у контексті тенденції розвитку світових освітніх систем, у тому числі з урахуванням інтеграційних процесів [5].

На думку М. Скрипник, пріоритетними напрямками розвитку підсистеми сучасної парадигми андрагогіки є: взаємозумовленість парадигми теорії навчання дорослих із розвитком системи післядипломної освіти; ґрунтовне осмислення статусу системи післядипломної освіти в сучасному українському суспільстві як взаємозумовленість методологічних засад розвитку суспільства та теорії навчання дорослих; усвідомлення важливості якості післядипломної освіти в забезпеченні еволюційного розвитку суспільства; переосмислення місця та ролі післядипломної освіти в сучасній культурі та професійній освіті; взаємодія системи післядипломної освіти з іншими системами [6].

Д. Бондаренко одним із економічних ресурсів розглядає людський капітал, враховуючи при цьому його виняткову важливість в економічному зростанні країни. Проведений автором аналіз впливу макрота мікроекономічних факторів на економічний розвиток вищих навчальних закладів також дозволив встановити залежність між економічним розвитком цих закладів та залученням різноманітних джерел фінансування [7].

І. Каленюк у своєму дослідженні звертає увагу на те, що входження нашої країни до європейської і світової спільноти неможливе без наближення своєї системи освіти до середніх загальнонавчальних умов функціонування галузі. Разом з тим автор наголошує, що поряд із намаганням досягти стандартизації освітніх послуг необхідно підтримувати лінію на збереження національного обличчя і неповторності вітчизняної системи освіти, позитивного досвіду, набутого століттями цивілізаційного поступу [8].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Освіта, головним чином, вища, давно вже утвердилась як безпосередня продуктивна сила суспільства. Відновлення стабільності у розвитку країни визначає також нові можливості у галузі освіти: поліпшення якості освіти, ефективні процеси реформи освіти; підсилювання зв'язків освіти з ринком праці і з макроекономічним контекстом росту. Останнім часом поширюється вживання таких понять як «освіта дорослих», «освіта протягом життя», «безперервна освіта» та «самоосвіта». Ми ще маємо здійснити велику роботу зі створення та формування ринку освітніх послуг, який, до речі, успішно функціонує у країнах з розвинутою соціально-орієнтованою економікою.

Проблема приєднання України до Болонського процесу в рамках обраного нею курсу на євроінтеграцію є досить багатогранною, оскільки її вирішення залежить практично від усіх аспектів не лише зовнішньої, а й внутрішньої економічної політики країни. Це подолання економічної кризи, структурна перебудова економіки, розвиток регіональних і двосторонніх зв'язків з іншими державами, лібералізація торговельного та валютного режимів, конкурентоспроможність продукції на зовнішніх ринках, інвестиційна політика, участь у міжнародних організаціях тощо. Але головною проблемою є готовність до євроінтеграції окремого навчального закладу. Для цього навчальний заклад має розробити стратегію, яка відповідала б сучасним умовам та була б спрямована як на виконання місії, яка відповідає меті освіти в Україні, так і на виконання фінансових цілей.

Постановка завдання. Головною метою цієї роботи є визначення концептуальних засад державного регулювання організаційно-економічного розвитку післядипломної педагогічної освіти в Україні, що сприятиме виникненню суттєвих позитивних змін у соціально-економічних процесах на ринку освітніх послуг, зокрема, виникненню конкуренції, що призведе до покращення якості послуг у цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Заклади післядипломної педагогічної освіти є виробниками та розповсюджувачами освітніх послуг з підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Основними показниками, що регулюють пропозиції у сфері освітніх послуг та попит споживачів на освітні послуги можна визначити наступні: а) ціна на освітню послугу; б) якість освітньої послуги. Закладам необхідно найбільш ефективно використовувати трудові, матеріальні ресурси, максимально реалізовувати власні організаційні здібності у певній сфері діяльності.

Навчальні заклади мають сучасні навчальні й виховні технології; якщо вміло їх реалізувати, вони зможуть піднятися до масштабів лідера, який вміло діє на ринку освітніх послуг. Тобто вони мають потенціал, але не реалізують його. Заклад-лідер постійно використовує нові технології, спрямовані на розвиток особистості, виділяє принципи гуманізації, вміло використовує свої можливості, реалізує їх на ринку послуг. Це, за суттю, ідеальні навчальні заклади і домінанти в галузі.

Особливого значення в наш час значущої потреби в додаткових коштах на покращення освітньої системи набуває співпраця з підприємствами – потенційними роботодавцями та міжнародними фондами, іноземними вищими навчальними закладами. Подібна співпраця значно покращить якість освітньої послуги, забезпечить конкурентоспроможність закладів, сприятиме мобільності вчителів та викладачів у освітньому просторі, що вже сьогодні забезпечить економіку країни новими якісними фахівцями, що мають знання і підготовку світового рівня.

Вважаємо, процес організаційно-економічного розвитку системи післядипломної педагогічної освіти необхідно розпочинати з існуючих перспектив розвитку галузі і регіону, які мають свої фази та історичні етапи розвитку.

Концептуальні основи державного регулювання економічного розвитку післядипломної педагогічної освіти передбачають вирішення таких завдань: забезпечення якості освітніх послуг; забезпечення ефективності управління закладами післядипломної педагогічної освіти; створення інноваційної структури освітньої системи; забезпечення доступності освітніх послуг; створення сучасної системи неперервної освіти упродовж життя.

З метою вдосконалення і модернізації існуючої системи післядипломної педагогічної освіти пропонуємо такі концептуальні засади нового організаційно-економічного механізму:

- розбудова системи післядипломної педагогічної освіти полягає у створенні національної системи на ефективних законодавчих і методологічних засадах;

- паритетне утримання післядипломної педагогічної освіти шляхом розподілу зобов'язань та зони відповідальності між державою, закладами післядипломної педагогічної освіти та громадянським суспільством;

- забезпечення більш правової економічної автономності закладів післядипломної педагогічної освіти (шляхом внесення відповідних змін до законодавства України); економічна самостійність та автономність навчальних закладів потрібна як необхідна умова реалізації відкритості та здатності до змін національної системи освіти;

- укомплектований якісний кадровий склад закладу післядипломної педагогічної освіти;

- забезпечення високої якості навчання з підвищення кваліфікації, надання освітніх послуг;

- економічний склад мислення – обов'язкова вимога до ділових та професійних якостей керівників, працівників бухгалтерських та економічних служб, інших освітніх менеджерів;

- якісний аналіз фінансово-господарської діяльності та стратегічне планування;

- запровадження системи різноманітних форм неперервної освіти як для поглибленого вивчення фахових предметів за основним напрямом роботи педагогічного працівника так й з метою здобуття нової спеціалізації;

- запровадження системи неперервної освіти шляхом поєднання очної, заочної, дистанційної сис-

теми підвищення кваліфікації; організація навчання з підвищення кваліфікації без відриву від роботи педагогічних працівників шляхом впровадження і розвитку системи дистанційної освіти;

- комп'ютеризація та технологізація навчання дорослих, перехід від переважно інформаційних форм до активних методів і форм навчання;

- визначення методики оцінки ефективності бюджетної складової на утримання закладів післядипломної освіти (з розрахунку витрат загального фонду кошторису на 1 педагогічного працівника/слухача, ефективності засвоєння необоротних активів закладу тощо);

- визначення методики ціноутворення та оцінки ефективності витрат на підвищення кваліфікації одного педагогічного працівника/слухача;

- визначення психологічної складової економічної сутності навчання: за навчання повинен оплачувати безпосередньо користувач освітніх послуг (мотивація людини – максимально отримати вигоду (знання) за власні кошти; накопичені знання залишаються власним інтелектуальним капіталом людини, підвищують її конкурентоспроможність на ринку праці);

- створення спеціальних громадських фондів, відкритих для будь-яких внесків для розвитку освітніх програм та заходів;

- реформування системи контролю; започаткування ефективних форм аудиту та контролю за якістю післядипломної педагогічної освіти.

Висновки. Таким чином, модернізація системи післядипломної педагогічної освіти, на наш погляд, полягає у пошуку ефективних форм та методів державного регулювання організаційно-економічного її розвитку. На концептуальних засадах державного регулювання вдосконалення і модернізації післядипломної педагогічної освіти в Україні, що визначені у нашому дослідженні, має будуватися нова модель організаційно-економічного розвитку післядипломної педагогічної освіти в Україні, від рівня якої залежить професійний і духовний розвиток людських ресурсів, динаміка виробництва, а разом із цим – економічна ефективність того суспільного ладу, який утверджується на цій основі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020» [Електронний ресурс] : Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
2. Савченко В.Ф. Національна економіка : навч. посіб. / В.Ф. Савченко. – К. : Знання, 2011. – 309 с. – (Вища освіта XXI століття).
3. Куліков П.М. Моделювання управління фінансово-господарською діяльністю у державній системі освіти : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.03.02 / П.М. Куліков. – Донецьк, 2004. – 20 с.
4. Боголіб Т.М. Фінансове забезпечення розвитку вищої освіти і науки в Україні : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня докт. екон. наук : 08.04.01/ Т.М. Боголіб. – К., 2006. – 30 с.
5. Куклін О. Стратегічні пріоритети розвитку вищої освіти України / О. Куклін // Вища школа. – 2012. – № 8. – С. 28-36.
6. Скрипник Марина. Навчання дорослих. Спеціальні теорії та методологічні проблеми / Скрипник Марина // Управління освітою. – 2007. – № 10(14). – С. 2-3.
7. Бондаренко Д.В. Концептуальні основи забезпечення економічного розвитку вищих навчальних закладів України : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.06.01 / Д.В. Бондаренко. – К., 2006. – 20 с.
8. Каленюк І.С. Економічна природа та особливості розвитку освітнього потенціалу України : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня докт. екон. наук : 08.01.01 / І.С. Каленюк. – К., 2002. – 28 с.